

Kadın belleğinde doğum yaşantısını hatırlama durumuna ilişkin bir çalışma

Ayla BERKİTEN-ERGİN (*), Necla KUTLU (**)

ÖZET

Doğum deneyimi kadınları hem fiziksel hem de psikolojik olarak etkilemektedir. Kadınlar yaşamlarının diğer dönemlerinde de bu deneyimi anımsamaktadırlar. Bu çalışma, kadınların doğum deneyimlerini irdeleyerek, etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak planlanmıştır.

Bulgularda, çalışmaya katılan grubun tamamının doğum eylemini hatırladıkları görülmüştür. Kadınların eğitim durumu arttıkça doğuma katılan kişileri hatırlamanın arttığı, ancak doğum yapma yaşı ile doğum şeklinin doğuma katılan kişileri hatırlamada etkili olmadığı görülmüştür.

Sonuçta; kadınların bireysel özellikleri doğum deneyimlerini anımsamakta etkili olurken, diğer faktörlerin etkin olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Doğum, doğumu algılama, doğumu hatırlama

SUMMARY

A study for recall condition of life confinement in memory of women

The experience of giving birth effects both physically and mentally on women.

The women remember this experience in the other stages of the life. This research is planned to determine the factors by searching the gained experience of the birth.

All of the group whom join the this study remembered to birth events. It is found that the increase on the level of education affects to remember the people who involved the birth but the age of women and the methods of birth do not have any effect.

As a result; the personel features of women affect on the rememberce of the birth experience but the other factors are not found effective.

Key words: Birth, perception of birth, remember of birth

İnsana özgü bilişsel yetilerden biri olan algılama, uyarıların duyu organları aracılığıyla beyne iletilmesi ve değerlendirilmesidir. Diğer bir deyişle uyarıların tanınması ve tanımlanabilmesine yardım eder. Bellek ise yakın ve uzak geçmişini doğru olarak anımsayabilmez. Dikkat alanı derecesi ve algılama kesinliği gibi özellikler geçmiş yaşantının anımsanmasında belirleyici özellikler olarak ortaya çıkmaktadır (1). Bu yetiler sosyal, kültürel, kişilik yapısı ile ilişkili olarak kişiden kişiye farklılıklar gösterebilmektedir.

Anımsanan geçmişin, gelecekteki yaşantıların şekillenmesinde rol oynadığı ve olumlu/ olumsuz etkilediği bilinmektedir. İsveç'te yapılan bir çalışmada, kadınların negatif doğum deneyimlerinin, sonraki yaşam dönemle-

rinde infertilite nedeni olduğunu göstermektedir (2). Yine Almanya'da yapılan bir çalışmada, kadınların travmatik doğum deneyimlerinden sonra "Post Travmatik Stres Bozukluğu" sıklığında artış rapor edilmiştir (3).

Doğum deneyimi geçmiş yaşantıların etkisinde olduğu kadar kültürler arasında da değişim göstermektedir. Doğum olayında da kadınlar kendi yaşamlarına ilişkin fiziksel, sosyal, kültürel ve dinsel inanışlarını yansıtırlar (4). Bir zamanlar basitçe "bekleme zamanı" olarak bilinen gebelik ve doğum önemli fiziksel ve ruhsal stres dönemi olarak kabul edilmektedir (5). Konu ile ilgili literatür incelendiğinde; doğum deneyimi psikolojik ve zaman açısından sınırlıdır, fakat geçici fiziksel deneyimler daha fazla iz bırakır. Kadınların uzun dönem

Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Araş. Gör.*; Kocaeli Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Vinsan Kampüsü Yeni Sanayi Karşısı, Öğr. Gör.**

belleklerinde, ayrıntıları ile birlikte doğum olayı hem heyecanlı hem de ruhsal manevi bir olay olarak kalır (4-6). Ancak, her kadının doğum eylemi yaşantısını algılama ve belleğinde saklayabilme düzeyinin farklılıklar oluşturacağı açıktır.

Doğum eyleminin önemli duygusal ve fiziksel stres faktörü olması kadının eylemle iyi baş etmesini gerektiren aynı zamanda iç ve dış destek mekanizmalarını geçmişten taşınan deneyimlerin önemi de artmaktadır. Bu durum, sağlık bakımında temel işlevi bakım olan hemşire ve ebelere önemli bireysel ve mesleki sorumluluklar yüklemektedir. Bu bağlamda çalışmamız, kadınların doğum eylemine ilişkin yaşantılarını anımsanma durumlarını etkileyen faktörleri irdeleme amacıyla planlanmıştır.

MATERYAL ve METOD

Araştırmamız; kadınların doğum yaşantılarını anımsanma durumlarının belirlenmesi amacıyla, tanımlayıcı olarak planlandı. Çalışma, Ekim-Aralık 2001 döneminde, Kocaeli ili sınırları içinde yaşayan kadınlardan basit rastlantısal örnekleme yöntemiyle örneklem belirlenerek gerçekleştirildi. Örneklem seçiminde; ilk doğumu üzerinden en az 10 yıl geçmiş olan 500 kadın hedeflenmiş olup, anket kayıpları nedeniyle 461 kadın çalışma grubuna alındı. Anket uygulamasına geçilmeden önce 30 kadın ile pilot çalışma gerçekleştirildi. Veri toplamada, araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu kullanıldı.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Tablo 1’de kadınların demografik ve obstetrik özellikleri görülmektedir. Kadın üretkenliğinin en çok olduğu cinsel olgunluk dönemi (15-49 yaş) literatüre uygunluk göstermektedir. Çalışma grubunun % 91.3’ünün evli olduğu gözlemlendi.

Eğitim durumları incelendiğinde; % 61.0’inin ilkokul mezunu olduğu, en düşük oranın ise % 1.0 ile lisans üstü eğitim seviyesinde olduğu görüldü. 1999 yılı itibarıyla 12 yaş ve üstü yaş grubunda, okuma yazma oranı erkeklerde % 94.2 kadınlarda ise % 77.4’tür. Bizim bulgularımızda TNSA verilerine göre uyumludur (7). Çalışmamıza kadınların büyük çoğunluğunun % 83.3’ü ev hanımı olduğu görüldü. Aile yapıları incelendiğinde; % 86.6’sının çekirdek aile, % 13.4’ünün ise geniş aile tipinde olduğu saptandı. TNSA 1998 verilerine göre, geniş aile oranı % 20.8 iken, toplam çekirdek aile oranı ise % 67.5’tir. Bizim bulgularımız da TNSA verilerine uyum göstermektedir (7).

Tablo 1. Demografik ve obstetrik özellikler.

Özellikler	n	%
Yaş		
25-30	32	7.0
31-36	76	16.5
37-42	117	25.4
43-48	112	24.3
49-54	66	14.3
55-59	33	7.1
60 ve üzeri	25	5.4
Medeni Durum		
Evli	421	91.3
Dul	40	8.7
Eğitim durumu		
Okur yazar değil	62	13.0
İlkokul	280	61.0
Orta- lise	92	20.0
Üniversite	22	5.0
Lisans üstü	5	1.0
Meslek		
Ev hanımı	384	83.3
İşçi	19	4.1
Memur	45	9.8
Serbest meslek	13	2.8
Aile yapısı		
Geniş aile	62	13.4
Çekirdek aile	399	86.6
İlk bebeğin cinsiyeti		
Kız	239	51.8
Erkek	222	48.2
İlk çocuğuna isteyerek gebe kalma		
Evet	399	86.6
Hayır	29	6.3
Kısmen	33	7.1
TOPLAM	461	100.0
	n	%
Doğum yapılan yer		
Ev	141	30.6
Hastane	311	67.5
Diğer	9	1.9
Doğumun planlanma durumu		
Evet	165	35.8
Hayır	296	64.2
Çocuk sayısı		
1	38	8.3
2	156	33.8
3	143	31.0
4	124	26.9
Doğum şekli		
Vaginal doğum	414	90.0
Sectio doğum	36	8.0
Müdahaleli doğum	11	2.0
TOPLAM	461	100.0

İlk bebeğin cinsiyeti incelendiğinde; ailelerin % 51.8’inin kız, % 48.2’nin ise erkek çocuğa sahip olduk-

ları görüldü. Çalışmaya katılan kadınların % 86.6'sının ilk çocuğuna isteyerek, % 7.1'sinin kısmen isteyerek ve % 6.3'ünün ise istemeyerek gebe kaldıklarını görüldü. Doğum yapılan yer incelendiğinde; % 67.5'i hastanede, % 30.6'sı ise evde doğumunu deneyimlemişlerdir. Türkiye'de doğumların sağlık kuruluşlarında yapılması Batı Anadolu'da %13 iken, doğu Anadolu'da ise % 56'sı evde doğum yapmaktadır (7).

Kadınların % 64.2'sinin doğumu planlamadığını, % 35.8'i ise planladıklarını belirtmişlerdir. Çalışma grubundaki kadınların % 33.8 ile en fazla 2 çocuk sahibi oldukları görülmüştür. Yapılan ilk doğum şekli incelendiğinde; % 90.0'mın vaginal doğum, % 8'inin ise sezaryen doğum şeklini deneyimledikleri görülmüştür. Çalışmamızda kadınların 10 yıl önceki ilk doğum deneyimi sorgulandığından vaginal doğum oranının yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Oysa Ankara'da Erkaya ve ark.'nın yaptıkları çalışmada da 1983-1996 yılları arasında sezaryen doğum sıklığında bir artış gözlenmektedir (8). Literatürde'de özellikle ABD'de 1993 yılında yapılan tüm doğumların % 22.8'inin sezaryen olduğu ve bu oranın yüksek olduğu belirtilmiştir (4).

Tablo 2'de; çalışmaya katılan kadınların tamamının doğum deneyimini hatırladıkları görülmektedir. Literatürde değinildiği gibi, doğum olayı kadınlar tarafından eşsiz bir olay olarak tanımlanmakta ve doğum deneyimi uzun yıllar kadınların belleklerinde iz bırakmaktadır. Bizim çalışmamız da literatüre uyumludur (9-10). Tablo 3'de; doğuma katılan kişileri hatırlama ile doğum şekli karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($X^2=0.12$, $p>0.05$). Tablo 4'te, doğuma katılan kişileri hatırlama ile eğitim durumlarının karşılaştırılması yapıldığında eğitim durumu arttıkça doğuma katılan kişileri hatırlama oranının arttığı görülmektedir. Literatürde de annelerin eğitim ve sosyo-ekonomik seviyeleri arttıkça doğumu algılamalarında anlamlı fark bulunduğu görülmektedir ($X^2=0.000$, $p<0.001$) (6). Tablo 5'te doğuma katılan kişileri hatırlama ile doğum yapma yaşının karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($X^2=0.13$, $p>0.05$). Literatürde de, doğum deneyimi ile hatırlamanın annelik yaşı, evlilik durumu, doğum şehri ve sağlık güvencesi ile ilişkili olmadığı belirtilmiştir (12).

Literatürde sezaryen doğum ile vaginal doğumun algılanması karşılaştırıldığında, vaginal doğumun daha çok hatırlandığı bunun nedeninin de ağrının daha fazla de-

Tablo 2. Kadınların doğum deneyimlerini anımsama durumları.

Doğum deneyimini anımsama durumları	n	%
Evet	461	100.0
Hayır	0	0
Toplam	461	100.0

Tablo 3. Doğuma katılan kişileri hatırlama ile doğum şeklinin karşılaştırılması.

Doğum şekli	Doğuma katılan kişileri hatırlama						İstatistiksel Analiz
	Evet		Hayır		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Vaginal doğum	292	63	122	27	414	90	$X^2=0.12$
Sezeryan doğum	30	7	6	1	36	8	$p>0.05$
Müdahaleli doğum	6	1	5	1	11	2	
Toplam	328	71	133	29	461	100.0	

Tablo 4. Doğuma katılan kişileri hatırlama ile eğitim durumlarının karşılaştırılması.

Eğitim durumları	Doğuma katılan kişileri hatırlama						İstatistiksel Analiz
	Evet		Hayır		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Okur yazar değil	33	7	29	6	62	13	$X^2=0.000$
İlkokul	242	53	38	8	280	61	$p<0.001$
Orta öğretim- lise	88	19	4	1	92	20	
Üniversite	21	5	1	0	22	5	
Lisans üstü	5	1	0	0	5	1	
Toplam	389	85	72	15	461	100	

Tablo 5. Doğuma katılan kişileri hatırlama ile doğum yapma yaşının karşılaştırılması.

Doğum yaşları	Doğuma katılan kişileri hatırlama						İstatistiksel Analiz
	Evet		Hayır		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
15-20 yaş	201	44	52	11	253	55	$X^2=0.13$
21-26 yaş	166	36	17	4	183	40	$p>0.05$
27-32 yaş	18	4	3	0	21	4	
33-38 yaş	4	1	0	0	4	1	
Toplam	389	85	72	15	461	100.0	

neyimlenmesi olduğu bildirilmektedir (6,10,11). Bu durum, doğum eyleminin, kültürel yapı ile ilişkili olarak önemsiz algılanmasından kaynaklanabileceği gibi, do-

ğum eylemine katılan kişilerin, eylem sırasında kadına yeterince destek vermediklerini de düşündürmesi bakımından önemli bir sonuç olarak düşünülebilir. Kadınlar için doğum eyleminin önemli bir yaşam deneyimi olduğu bu nedenle her yaşa göre farklılık oluşmadığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak; doğum deneyimini anımsamada bireysel özelliklerin etkili olduğu, diğer dış faktörlerin ise etkin olmadığı belirlenmiştir. Kadınların önemli yaşam deneyimi olan doğum deneyimi öncesinde, aile çevresinin desteğinin sağlanması, bireyin yalnız bırakılmaması için ailelerin duyarlılıklarının geliştirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Doğum eylemine katılacak sağlık personelinin (ebe, hemşire, doktor) daha duyarlı hale getirilmesi, empatik yaklaşımı içeren hizmet-içi eğitim programları oluşturulması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Öztürk O: Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, 7. Basım, Ankara, 1997.

2. Gottvall K, Waldenstrom U: "Does a traumatic birth experience have an impact on future reproduction?", BJOG 109(3):254-60, 2002.
3. Pantlen A, Rohde A: Psychologic effects of traumatic live deliveries, Zentralbl Gynakol 123(1):42-47, 2001.
4. Lowdermilk D, Perman E, Bobak I: Maternity&Women's Health, Mosby, 12, 1997.
5. Berkiten A: Babaların gebelik, doğum ve doğum sonu sürecine katılımlarının eşler açısından değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1999.
6. Akram K, Zamna K: "Perception and practice of rest during pregnancy among mothers and family decision-markers." J Torp Pediat 46(5):311-313, 2000.
7.: Sağlık Bakanlığı, 1998 TNSA Raporu.
8. Erkaya S, Uygur D, Kara F: Hastanemizde Sezaryen ile Doğum Oranları ve Nedenlerinin İrdelenmesi, 7. Ulusal Perinatoloji Kongresi Kongre Özet Kitapçığı, 7(2), 1999.
9. Halldorsdottir S, Karlsdottir SI: "Journeying Through Labour And Delivery: Perceptions of Women Who Have Given Birth." Midwifery 12(2):48-61, 1996.
10. Osis MJ, Padua KS: Int J Gynaecol Obstet Nov; 75 suppl 1:59-66, 2001.
11. Fawlet J, Pollio N, Tully A: "Women's perceptions of cesarean and vaginal delivery: another look." Res Nurs Health 15(6):439-48, 1992.
12. Brown S, Lumley J: "Satisfaction with care in labor and birth: a survey of 790 Australian women". Birth 21(1):4-13, 1994.